

Michał PASZKOWSKI

Instytut Europy Środkowej w Lublinie

ORCID: 0000-0002-2751-8550

OD ZALEŻNOŚCI DO SUWERENNOŚCI ENERGETYCZNEJ - WIZJA BEZPIECZEŃSTWA ENERGETYCZNEGO W MYŚLI POLITYCZNEJ PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI

FROM DEPENDENCY TO ENERGY SOVEREIGNTY – THE VISION OF ENERGY SECURITY IN THE POLITICAL THOUGHT OF THE LAW & JUSTICE PARTY

Abstract

For years, Europe's energy dependence on the Russian Federation has influenced regional security. This unequal dependence was structural in nature and resulted from historical political conditions (the legacy of the USSR), infrastructure, and the lack of countries in the immediate vicinity capable of supplying key energy resources. In Poland, few parties pointed to the threat posed by this type of unequal relationship. The cognitive aim of this article is to interpret the political thinking of Law and Justice (PiS) with regard to the assessment of Europe's energy dependence on the Russian Federation, as well as actions to strengthen the regional security system. According to the main thesis of the article, in the period 2015-2023, Law and Justice presented a comprehensive vision of energy security based on minimizing Russia's position and focusing on efforts to diversify the sources and directions of energy supplies.

Keywords: energy security, Russian Federation, political thought, Poland, Law and Justice.

Uwagi wstępne

Przez lata większość państw Europy pozostawała uzależniona energetycznie od dostaw ropy naftowej i gazu ziemnego od Federacji Rosyjskiej. Taka zależność miała charakter strukturalny i wynikała z historycznych uwarunkowań politycznych (spuścizna ZSRR), infrastrukturalnych, jak i braku istnienia w bliskim otoczeniu zewnętrznym państw mogących zapewnić dostawy kluczowych surowców energetycznych. Tego typu sytuacja wpływała co najmniej

dwojako na sytuację energetyczną w regionie. Z jednej strony powodowała obawę przed groźbą wystąpienia niedoborów ropy naftowej lub gazu ziemnego, a z drugiej strony przed strachem przed możliwością zastosowania przez Federację Rosyjską szantażu energetycznego. W tych uwarunkowaniach dopiero wydarzenia takie jak kryzysy gazowe rosyjsko-ukraińskie, aneksja Półwyspu Krymskiego oraz wojna rosyjsko-ukraińska z 2022 r. doprowadziły do przeorientowania paradygmatu bezpieczeństwa energetycznego państw Europy.

Polska, podobnie jak inne państwa Europy, prowadziła ścisłą współpracę energetyczną z Federacją Rosyjską, pomimo obaw związanych z agresywną polityką zagraniczną oraz wykorzystywania przez to państwo surowców energetycznych jako narzędzi realizacji celów polityki zagranicznej. W tym zakresie nieliczne partie polityczne wskazywały na zagrożenie wynikające z tego typu nierównych relacji. Bez wątpienia do takich ugrupowań można zaliczyć Prawo i Sprawiedliwość, które od 2001 r. pełniło w polskim parlamencie zarówno funkcję opozycji, jak i sprawowało rządy. PiS miało pełną świadomość charakteru polityki zagranicznej Rosji i działań podejmowanych przez to państwo na rzecz odbudowy imperialnej pozycji w środowisku międzynarodowym. Realistyczna ocena zagrożeń skłoniła tę partię polityczną do podjęcia działań na rzecz dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw surowców energetycznych do Polski. Ważnym aspektem była również kooperacja z innymi państwami Europy względem podobnie identyfikowanych zagrożeń płynących ze wschodu. W tym kontekście PiS opowiadało się za bliską współpracą z kluczowymi eksporterami surowców energetycznych, a w sposób szczególny ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki oraz Norwegią.

Celem poznawczym artykułu jest interpretacja myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości¹ w odniesieniu do oceny zależności energetycznej Europy od Federacji Rosyjskiej, a także działań na rzecz wzmocnienia regionalnego systemu bezpieczeństwa². Struktura artykułu ma charakter problemowy, a podnoszone zagadnienia pogrupowano na trzy rozdziały. W pracy kluczowa była odpowiedź na trzy pytania badawcze:

¹ Przez myśl polityczną należy rozumieć „wszelką formę refleksji nad rzeczywistością polityczną, niezależnie od stopnia rozwoju, wewnętrznej spójności i systematyzacji oraz uteoretyzowania i konkretyzacji” (Jachymek, Paruch, 2001, s. 9-14).

² Kwestia zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego państwa stanowi zagadnienie będące przedmiotem badań nad myślą polityczną partii politycznych (Paszkowski, 2015, s. 101-102).

1) jak politycy tego ugrupowania oceniali istniejącą regionalną zależność energetyczną od Rosji?;

2) w jaki sposób politycy PiS interpretowali pozycję Polski w regionie pod kątem zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego?;

3) jaki był stosunek do innych niż Rosja aktorów zewnętrznych mogących wpłynąć na wzrost regionalnego bezpieczeństwa? Z uwagi na obszar badawczy wykorzystano w dużej mierze źródła w postaci programów politycznych oraz wypowiedzi polityków PiS w trakcie wystąpień w Sejmie RP oraz w środkach masowego przekazu. W artykule zastosowano analizę świadectw oraz śladów myśli politycznej. Przedmiot badań został określony pod względem czasowym, a cezurę początkową stanowi rok 2015, kiedy to ugrupowanie sformowało rząd w Polsce. Natomiast cezurę końcową stanowi 2023 r., a więc moment, w którym PiS po ośmiu latach rządów, przestało pełnić funkcję partii rządzącej. Zgodnie z główną tezą artykułu, w badanym okresie Prawo i Sprawiedliwość prezentowało całościową wizję bezpieczeństwa energetycznego opartego na minimalizowaniu pozycji Rosji i koncentracji na działaniach na rzecz dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw surowców energetycznych.

Dziedzictwo regionalnej zależności energetycznej od Federacji Rosyjskiej

Liczne państwa Europy były od dekad strukturalnie uzależnione od dostaw surowców energetycznych z Federacji Rosyjskiej. Mająca miejsce zależność wynikała z licznych uwarunkowań o charakterze technologicznym, logistycznym oraz politycznym. W ocenie Prawa i Sprawiedliwości istniejąca asymetria w relacjach gospodarczych, w tym energetycznych pomiędzy państwami Europy a Rosją, wymagała podejmowania aktywnych działań zmierzających zarówno do ograniczenia mających miejsce współzależności i mogących ją pogłębić (np. sprzeciw wobec budowy gazociągu Nord Stream 2), rozbudowy infrastruktury energetycznej na osi północ-południe, a także zwiększania kooperacji politycznej w różnych formatach regionalnych, np. w ramach Inicjatywy Trójmorza)³ (Sienkiewicz, 2016, s. 147).

Wyrazem wczesnego i konsekwentnego postrzegania przez Prawo i Sprawiedliwość uzależnienia energetycznego Europy od

³ <https://naszdziennik.pl/polska-kraj/310773,wspolpraca-w-ramach-trojmorza.html> (16.07.2025); <https://wpolityce.pl/gospodarka/595436-naimski-jest-zamiar-wypowiedzenia-umow-naftowych-z-rosja> (15.07.2025).

Federacji Rosyjskiej jako zagrożenia o charakterze strategicznym była zaproponowana w 2006 r. koncepcja Europejskiego Traktatu Bezpieczeństwa Energetycznego (ETBE). Inicjatywa ta zakładała wzmocnienie solidarności energetycznej państw europejskich oraz traktowanie bezpieczeństwa dostaw surowców jako elementu zbiorowego bezpieczeństwa. PiS tym samym interpretowało problem zależności energetycznej w kategoriach regionalnych i geopolitycznych, a nie wyłącznie gospodarczych (Paszkowski, 2017).

Prawo i Sprawiedliwość negatywnie oceniało politykę zagraniczną Rosji, w tym wykorzystywanie przez to państwo nośników energii do odbudowy imperialnej pozycji.⁴ W sposób szczególny krytycyzm dotyczył kwestii rozbudowy narzędzi umożliwiających z jednej strony podtrzymanie istniejących zależności i w tym przypadku dużą wagę przypisano budowie rosyjsko-niemieckiego rurociągu Nord Stream 2 (wcześniej również Nord Stream 1), a z drugiej strony ograniczających możliwość stworzenia alternatywnych ram kooperacji energetycznej poprzez zwiększenie konkurencyjności. Politycy PiS mieli świadomość przyczyn zależności energetycznej Europy od Rosji, które wynikały z licznych uwarunkowań. Obejmowały one aspekt historyczny (bliskie relacje z ZSRR), geologiczny (ograniczona wielkość wydobywania w Europie), infrastrukturalny (istniejące rurociągi i gazociągi) oraz ekonomiczno-kontraktowy (wieloletnie umowy na import surowców).

Tego typu uwarunkowania, przy ograniczonych w niektórych przypadkach chęci prowadzenia aktywnej polityki energetycznej, miały swoje wieloaspektowe konsekwencje. Bez wątpienia po 1989 r. to Rosja była głównym dostawcą ropy naftowej i gazu ziemnego do Europy, gdyż opanowała główne kanały dostaw surowców energetycznych. Tym samym istniejąca przez lata zależność i brak dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw poszczególnych nośników energii (Karnowska, 2012, s. 147) ujawniła strukturalne słabości regionu, w tym przede wszystkim brak elastyczności, niską odporność na szantaż energetyczny i deficyty w infrastrukturze przesyłowej. Tego typu słabości dały swój wyraz w trakcie kryzysów gazowych rosyjsko-ukraińskich, a także w 2022 r., w momencie wybuchu pełnowymiarowej wojny na Ukrainie. Uwzględniając tego typu zmienne wśród Prawa i Sprawiedliwości panowało przekonanie, że Rosja nie traktowała nośników energii jako

⁴ <https://www.rmfm24.pl/tylko-w-rmf24/populudniowa-rozmowa/news-naimski-widac-ze-pieniadze-pompowane-do-rosji-obracaja-sie-p,nId,5863102> (14.07.2025).

towar rynkowy, lecz jako instrument wpływu (Sanecka-Tyczyńska, 2018, s. 440). Także rosyjska spółka Gazprom stanowiła w oczach polityków tego ugrupowania narzędzie nacisku politycznego na państwa Europy. Jednocześnie politycy PiS mieli świadomość instrumentalnego podejścia do kwestii energetycznych przez Rosję (element odbudowy pozycji politycznej na energetycznej mapie świata) i z tego też względu podnosili zasadność zarówno rozbudowy infrastruktury energetycznej oraz kooperacji z alternatywnymi dostawcami w ramach strategii dywersyfikacji, jak i podejmowania działań na rzecz bliskiej kooperacji regionalnej (Paruch, 2015).

W myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości obecna była od samego początku wyraźna narracja, zgodnie z którą Rosja postrzegana była jako kontynuator sowieckiego projektu imperialnego (Paruch, 2021, s. 140). W tej optyce dominacja energetyczna Rosji jawiła się jako narzędzie utrzymywania wpływów, szczególnie w byłej strefie dominacji ZSRR, a przeciwdziałanie ze strony państw-importerów traktowane było jako konieczny warunek odzyskania przez nie podmiotowości. W ocenie PiS Rosja wykorzystywała brak wspólnej i spójnej polityki energetycznej państw europejskich.⁵ Co ważne, nośniki energii były elementem polityki postsowieckiej, zmierzającej do utrzymania strefy wpływów nie tylko polityczno-militarnej, ale także energetycznej.

Uogólniając, można wskazać, że na początku XXI w. państwa Europy nie dysponowały zasobami i narzędziami finansowo-infrastrukturalnymi, a także instytucjonalnymi, które pozwalałyby na szybką dywersyfikację źródeł dostaw surowców energetycznych. Ponadto, niski stopień integracji regionalnej, objawiający się brakiem odpowiedniej infrastruktury (interkonektory), rozbieżnościami regulacyjnymi oraz ograniczonymi możliwościami koordynacji polityk, sprzyjał utrzymaniu dominującej pozycji Rosji jako głównego dostawcy ropy naftowej i gazu ziemnego. Zmiana podejścia państw europejskich była powolna, a wpłynęły na to nie kryzysy gazowe rosyjsko-ukraińskie (2006 r. i 2009 r.), które doprowadziły do przerwania dostaw do części państw Unii Europejskiej i unaocznily geopolityczne ryzyko wynikające z jednostronnego uzależnienia, ale przede wszystkim aneksja Półwyspu Krymskiego oraz pełnowymiarowa wojna rosyjsko-ukraińska z 2022 r.⁶

⁵https://www.repubblica.it/esteri/2021/12/08/news/polonia_intervista_primo_ministro_mateusz_morawiecki_nord_stream_russia_esercito_europeo-329466790/ (10.06.2025).

⁶ Powolne tempo działań zmierzających do dywersyfikacji dostaw paliw do Europy wynikało zapewne z polityki najbardziej wpływowego państwa europejskiego, jakim są Niemcy, które korzystały najbardziej na tanich zakupach paliw z Rosji [przyp.red.].

Dopiero agresja zbrojna Rosji na Ukrainę doprowadziła do zmiany sposobu postrzegania tego państwa w Europie, zwłaszcza w państwach wschodniej flanki NATO. Co ważne, podejście Prawa i Sprawiedliwości od samego początku było negatywne, a wydarzenia międzynarodowe tylko potwierdzały słuszność sposobu interpretacji działań Rosji w środowisku międzynarodowym.

Polska w systemie energetycznym Europy

Duże uzależnienie Polski od dostaw surowców energetycznych miało swoje przełożenie na sposób interpretacji zagrożeń wynikających z tego typu zależności, a także na zestaw zidentyfikowanych działań niezbędnych do wzrostu poziomu bezpieczeństwa energetycznego. Pozycja Polski w Europie przekładała się na sytuację energetyczną w całym regionie, z uwagi na system powiązań istniejących pomiędzy poszczególnymi państwami oraz zdolność penetracji energetycznej ze strony Rosji względem państw Europy, zwłaszcza Europy Wschodniej. W tych okolicznościach Prawo i Sprawiedliwość opowiadało się za prowadzeniem aktywnej polityki energetycznej. Politycy PiS wskazywali na potrzebę przejścia przez Polskę roli hubu energetycznego, przynajmniej w odniesieniu do państw Trójmorza (Lewandowski, 2013, s. 256). Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego przez Polskę poprzez realizację konkretnych inwestycji infrastrukturalnych miał docelowo służyć także innym państwom. W tym kontekście postulowano podejmowanie aktywnych działań na co najmniej trzech płaszczyznach, a więc krajowej, regionalnej (poziom Unii Europejskiej) oraz światowej.

Jeśli chodzi o poziom krajowy, ugrupowanie wskazywało, że jedynie poprzez inicjonowanie projektów służących dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw surowców energetycznych możliwe jest wzmocnienie bezpieczeństwa państwa jak i regionu.⁷ Dla PiS newralgicznym elementem polityki była chęć stworzenia zróżnicowanej struktury importowej niezależnej od potencjalnych dostaw z Rosji. Temu celowi służyła budowa gazociągów z Norwegii (Baltic Pipe), połączenie z Litwą (interkonektor GIPL umożliwiający import surowca z terminalu LNG w Kłajpedzie), ze Słowacją (interkonektor Polska-Słowacja), a także

⁷<https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=84&dzien=1&wyp=274&view=S>.

<https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=59&dzien=1&wyp=362&view=S>.

<https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=74&dzien=1&wyp=177&view=S> (18.07.2025).

terminalu LNG w Świnoujściu (dokończenie inwestycji oraz zainicjowanie rozbudowy zdolności importowych) oraz w Zatoce Gdańskiej (terminal regazyfikacyjny w typu FSRU).⁸ Co ważne, działania PiS w latach 2015-2023 koncentrowały się wokół gazu ziemnego, z uwagi na polityzację tego sektora gospodarki, który w większym niż ropa naftowa zakresie wpływał na poziom bezpieczeństwa energetycznego Polski. Znaczenie tych inwestycji było oceniane na poziomie strategicznym jak i symbolicznym. W pierwszym znaczeniu tego typu infrastruktura stwarzała sposobność importu gazu ziemnego z innych niż Rosja kierunków, a więc zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego w sensie fizycznym. W drugim kontekście chodziło o wyeliminowanie możliwości zastosowania przez Rosję „szantażu energetycznego”.

Mówiąc o działaniach na płaszczyźnie regionalnej (unijnej), politycy PiS wskazywali na aspekt zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego w oparciu o zasadę solidarności energetycznej.⁹ Dla PiS UE jawiła się jako organizacja, która była z jednej strony krytykowana, a z drugiej strony traktowano ją jako ważne ogniwo możliwości realizacji polityki dywersyfikacji i przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom energetycznym. W tym negatywnym wymiarze podkreślano przede wszystkim brak solidarności względem państw Europy Wschodniej, czego przykładem była decyzja o budowie gazociągu Nord Stream 2. Według PiS ta niemiecko-rosyjska inwestycja mogła zakłócić bezpieczeństwo energetyczne w regionie, eliminując Ukrainę jako państwo tranzytowe (Paszkowski, 2023, s. 135-148).¹⁰ Konsekwencją realizacji projektu była groźba zbrojnego ataku Rosji na Ukrainę co ostatecznie miało swoją materializację w 2022 r. Natomiast w wymiarze pozytywnym podkreślano, że UE mogła zarówno ograniczyć realizację niekorzystnych dla państw regionu inwestycji (np. Nord Stream 2) poprzez objęcie jego odpowiednimi regulacjami na poziomie UE, jak i

⁸ <https://www.gov.pl/web/klimat/polsko-litewski-gazociag-gipl-oficjalnie-otwarty> (20.06.2025).

⁹ <https://wgospodarce.pl/informacje/107624-morawiecki-w-svenska-dagbladet-na-szyi-europy-zaciska-sie-petla> (10.07.2025). <https://biznesalert.pl/moskwa-czasy-rosyjskiej-dominacji-sie-skonczyly/> (21.06.2025).

¹⁰ <https://biznesalert.pl/naimski-nord-stream-2-zagrozenie-unia-europejska-nato-energetyka-gaz/>. <https://biznesalert.pl/nord-stream-2-niemcy-polska-komentarz-mateusz-morawiecki-energetyka-gaz/> (12.07.2025).

zapewnić dofinansowanie projektów służących wzmocnieniu regionalnego bezpieczeństwa energetycznego.¹¹

Jeśli chodzi o płaszczyznę światową, dla PiS niezwykle ważne było umiędzynarodowienie zagadnienia bezpieczeństwa energetycznego. Temu celowi służyła kooperacja z największymi europejskimi eksporterami surowców energetycznych (głównie Norwegia), ale także z poza regionu. W sposób szczególny podkreślano potrzebę współpracy z USA, a ta kooperacja miała co najmniej trzy aspekty. Pierwszy to zagwarantowanie warunków do fizycznych dostaw gazu ziemnego z tego kierunku do Polski oraz innych państw Europy poprzez rozbudowaną infrastrukturę na osi północ-południe.¹² Drugi, stworzenie optymalnych warunków do zachęcenia firm energetycznych do inwestycji w tej części Europy, czemu służyła Inicjatywa Trójmorza oraz budowa w Polsce w oparciu o technologię amerykańską elektrowni jądrowej (Orzelska-Stączek, Czernicka, 2020, s. 148). Trzeci aspekt odnosi się do zakupu sprzętu wojskowego w USA, a także lobbowanie za zwiększeniem obecności militarnej wojsk amerykańskich na wschodniej flance NATO.¹³

Reasumując należy wskazać, że Prawo i Sprawiedliwość forsowało rozwiązania służące zwiększeniu bezpieczeństwa energetycznego państw Trójmorza w różnych wymiarach (krajowy, regionalny, światowy) uwzględniając specyfikę zagrożeń ze strony Federacji Rosyjskiej. Prowadzone działania miały na celu przyjęcie roli centralnego hubu, a więc nie tylko odbioru surowców energetycznych, ale i państwa mogącego zapewnić bezpieczeństwo w regionie. W tym kontekście opowiadano się za rozbudową infrastruktury, która miała służyć jako narzędzie bezpieczeństwa a także wzmocnić pozycję Polski na energetycznej mapie Europy. Wskazywano zatem na aspekt możliwości pełnienia dla państw Trójmorza roli dawcy bezpieczeństwa.

Stosunek PiS wobec aktorów zewnętrznych Polski

Dla Prawa i Sprawiedliwość kwestia uzależnienia energetycznego wpływała na kształt obranej i realizowanej w latach 2015-2023 polityki

¹¹ <https://www.radiomaryja.pl/informacje/m-morawiecki-solidarnosc-energetyczna-w-ue-wymaga-by-projekt-nord-stream-2-zostal-zamkniety/> (21.06.2025).

¹² <https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/podpisano-umowe-na-dofinansowanie-polsko-slowackiego-interkonektora-gazowego>. <https://biznesalert.pl/naimski-gazowa-os-polnoc-poludnie-zwiekszy-bezpieczenstwo-polski-regionu/>. <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1374189%2Cnaimski-najpозniej-w-2022-r-spoza-rosji---17-mld-m-szesc-gazu-rocznie.html> (22.07.2025).

¹³ <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8485197,stala-obecnosc-wojsk-nato-w-polsce.html> (28.06.2025).

zagranicznej. Świadomość braku możliwości realizacji tego zadania samodzielnie (autarkia) sprawiło, że kwestia dywersyfikacji źródeł oraz kierunków dostaw surowców energetycznych znalazła się w centrum agendy politycznej nakierowanej na wzmocnienie bezpieczeństwa państwa. W tych uwarunkowaniach zaproponowano nowe inwestycje oraz kontynuowano zainicjowane lub ogłoszone wcześniej. W sposób szczególny kluczowe znaczenie nabrała kooperacja z Norwegią oraz USA.¹⁴

Bez wątplenia relacje zewnętrzne w obszarze energetyki stanowią istotny komponent polityki bezpieczeństwa państwa, szczególnie w kontekście regionów historycznie uzależnionych od jednego dominującego dostawcy surowców energetycznych. Dla Polski kluczowe znaczenie miało stopniowe budowanie relacji z alternatywnymi partnerami zagranicznymi oraz redefiniowanie roli państwa w sektorze energetycznym. W wizji zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego regionu dominowała potrzeba rozbudowy infrastruktury transportowej umożliwiającej zapewnienia dostaw gazu ziemnego z Norwegii do Polski, a potencjalnie również innych państw Trójmorza poprzez gazociąg Baltic Pipe.¹⁵ Bez wątplenia tego typu inwestycja stanowiła kluczowy punkt rozbudowy zdolności transportowych na osi północ-południe umożliwiających transport gazu ziemnego z Norwegii. Znaczenie tej inwestycji nie miało charakteru stricte technicznego lub ekonomicznego zakładającego dostawy surowca po niższych cenach, ale przede wszystkim polityczny. Uważano bowiem, że jest to niezbędny projekt umożliwiający zapewnienie fizycznych dostaw gazu ziemnego ze źródeł alternatywnych. Celem inwestycji była zatem pełna dywersyfikacja dostaw surowca.¹⁶ W połączeniu z rozbudowywaną infrastrukturą (interkonektory z Litwą oraz Słowacją) nastąpiła pełna integracja Polski z państwami Trójmorza, a poprzez rurociąg z Norwegii budowa niezależności energetycznej państwa oraz regionu. Bez wątplenia Norwegia jako stabilny i przewidywalny partner spoza Unii Europejskiej, została wykreowana w dyskursie politycznym jako „bezpieczny” dostawca surowców energetycznych oraz sojusznik

¹⁴ Duże znaczenie miały także kontrakty na dostawy ropy z Arabii Saudyjskiej podpisane z ARAMCO [przyp. red.].

¹⁵ <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=33&dzien=2&wyp=27&view=S> (12.07.2025).

¹⁶ <https://www.rmfm24.pl/tylko-w-rmf24/poranna-rozmowa/news-naimski-baltic-pipe-daje-niezaleznosc-od-rosji-zapewni-polow,nId,6311936> (14.07.2025).

we wspólnej sprawie ograniczania wpływów Rosji w Europie.¹⁷ To właśnie gazociąg Baltic Pipe stanowił element pragmatycznego podejścia do współpracy zagranicznej i element budowy niezależności energetycznej.

Niezwykle ważne miejsce w myśli politycznej PiS odgrywały również relacje polityczne z USA, z uwagi na rosnące znaczenie (praktycznie od lat 2016-2017) na energetycznej mapie świata poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii (szczelinowanie hydrauliczne, odwierty horyzontalne), co doprowadziło do zwiększenia wydobycia gazu ziemnego ze złóż niekonwencjonalnych (tzw. łupki) (Scholl, 2019). W tych uwarunkowaniach USA stały się eksporterem gazu ziemnego w formie ciekłej (LNG) poprzez rozbudowę zdolności skraplania surowca. W tych zmienionych realiach politycznych dla PiS stało się niezwykle ważne, aby zaktywizować wzajemne relacje już nie tylko militarne (bliskie stosunki z uwagi na rozbudowę potencjału obronnego), ale energetyczne. Oczywiście wzajemne relacje wynikały ze strategicznego postrzegania przez PiS relacji polsko-amerykańskich (Wicha, 2021, s. 326-342). Tego typu nadanie priorytetowych i szczególnych relacji wynikało z potrzeby przeciwdziałania prób odbudowy przez Rosję dominującej pozycji w Europie Wschodniej. Z tego punktu widzenia dla PiS sojusz transatlantycki powinien przybierać rolę strategiczną a filarem wzajemnych relacji uczyniono współpracę energetyczną. Kooperacja polsko-amerykańska miała opierać się na co najmniej trzech wymiarach. *Primo*, militarny, którego znaczenie wzrosło dwukrotnie, a więc w roku 2014 (aneksja Krymu) oraz w 2022 (wybuch pełnoskalowej wojny na Ukrainie).¹⁸ *Secundo*, gospodarczy, którego wyrazem była chęć aktywizacji relacji biznesowych poprzez zachęcanie amerykańskich przedsiębiorstw do inwestycji w państwach Trójmorza.¹⁹ *Tertio*, energetyczny polegający z jednej strony na imporcie gazu ziemnego z USA do Polski, a z drugiej strony biznesowego uczestnictwa spółki Westinghouse w budowie pierwszej elektrowni jądrowej w Polsce.²⁰

¹⁷ <https://wgospodarce.pl/informacje/117554-naimski-gaz-z-norwegii-bedzie-w-cenach-europejskich>. <https://wpolityce.pl/polityka/616581-premier-dzis-widzimy-prawdziwa-cene-rosyjskiego-gazu> (20.07.2025).

¹⁸ <https://wpolityce.pl/swiat/583975-sojusz-z-ukraina-i-brytyjczykami-waszczykowski-to-szansa> (10.07.2025).

¹⁹ <https://wpolityce.pl/polityka/537803-news-kulisy-rozmowy-szczerskiego-i-solocha-z-doradca-bidena> (17.07.2025).

²⁰ <https://serwisy.gazetaprawna.pl/energetyka/artykuly/8573623,sasin-budowa-elektrowni-jadrowej-westinghouse.html> (24.06.2025).

Konkludując należy wskazać, że Prawo i Sprawiedliwość było zwolennikiem działań służących wzmocnieniu bezpieczeństwa energetycznego państwa poprzez prowadzenie zarówno polityki dywersyfikacji źródeł oraz kierunków dostaw surowców energetycznych, jak i ograniczania pozycji Rosji w regionie. Budowa bardziej zróżnicowanej struktury dostaw gazu ziemnego stanowiła podstawowy element polityki zagranicznej Polski w latach 2015-2023. Centralnym elementem podejmowanych działań była współpraca z Norwegią w zakresie budowy gazociągu Baltic Pipe. Jednocześnie bez wątpienia PiS było zwolennikiem transatlantyckiego wymiaru bezpieczeństwa energetycznego i dlatego też niezwykle ważną rolę przypisywano relacjom z USA. To kooperacja z tym państwem w różnych wymiarach miała stanowić filar bezpieczeństwa państwa.

Uwagi końcowe

Myśl polityczna Prawa i Sprawiedliwości w zakresie bezpieczeństwa energetycznego państwa zbudowana została na fundamencie strategicznego realizmu i głęboko zakorzenionej nieufności wobec Rosji jako głównego dostawcy surowców energetycznych. W ocenie tego ugrupowania, uzależnienie energetyczne nie było wyłącznie kwestią gospodarczą, ale przede wszystkim geopolityczną, która czyniła państwa regionu podatnymi na presję polityczną i militarną. Odpowiedzią PiS była koncepcja suwerenności energetycznej rozumianej jako zdolność do samodzielnego kształtowania kierunków importu energii i budowania regionalnej wspólnoty interesów energetycznych.

Istniejące uwarunkowania międzynarodowe powodowały, że Polska z uwagi również na pozycję i położenie geograficzne miała odegrać ważną rolę w regionie. Podkreślano przy tym zasadność prowadzenia aktywnych działań inwestycyjnych oraz dyplomatycznych w trzech wymiarach, a więc zarówno krajowym, regionalnym, jak i międzynarodowym. Cechą charakterystyczną tak obranej polityki energetycznej była aktywność, a więc odejście od polityki pasywnej. Taka bierność była konsekwencją braku przekonania państw Europy o tożsamym dla całego regionu zagrożeniu wynikającego z imperialnej polityki Rosji, która wykorzystywała surowce energetyczne jako narzędzie polityki zagranicznej. To poprzez realizację krajowych projektów udało się zintegrować państwa Trójmorza i stworzyć podwaliny do budowy nowego rynku energetycznego na osi północ-południe. Realizacja inwestycji umożliwiających dostawy gazu ziemnego

z północy poprzez Morze Bałtyckie stanowiło kluczowy element tego typu strategii dywersyfikacji całego regionu.

Pomimo istotnych działań podejmowanych przez Prawo i Sprawiedliwość w latach 2015-2023, polityka bezpieczeństwa energetycznego pozostawała przedmiotem sporów politycznych i rozbieżnych ocen formułowanych przez inne ugrupowania oraz środowiska eksperckie. Dotyczyły one zarówno skuteczności przyjętych instrumentów, jak i stopnia ich kompleksowości oraz zgodności z długofalowymi wyzwaniem krajowymi i europejskimi. W tym kontekście podnoszono zarzut nadmiernej polityzacji bezpieczeństwa energetycznego a narracja „zagrożenia rosyjskiego” była wykorzystywana jako uzasadnienie dla centralizacji decyzji i wzrostu roli państwa w sektorze energetycznym. Jednocześnie podkreślano bezzasadność koncentracji na gazie ziemnym jako paliwie przejściowym, które mogło w dłuższej perspektywie doprowadzić do nowego rodzaju zależności. Część ugrupowań opozycyjnych krytycznie odnosiła się również do konfrontacyjnej postawy PiS wobec polityki klimatyczno-energetycznej UE, argumentując, że osłabiało to zdolność Polski do realnego współkształtowania europejskich mechanizmów solidarności energetycznej.²¹ W efekcie niezależnie od istotnych działań nie można jednoznacznie uznać, że PiS w sposób kompleksowy wykorzystowało wszystkie instrumenty służące zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego. Osiągnięcia w zakresie dywersyfikacji kierunków dostaw miały znaczenie, lecz pozostawały selektywne i sektorowe, a polityka energetyczna koncentrowała się głównie na rozwiązaniach infrastrukturalno-importowych, przy ograniczonym rozwoju działań na rzecz redukcji popytu, poprawy efektywności energetycznej i decentralizacji systemu.

Podsumowując, należy wskazać, że w wizji bezpieczeństwa energetycznego państw Trójmorza kluczową rolę przypisywano z jednej strony minimalizacji obecności Rosji, a z drugiej strony maksymalizacji kooperacji regionalnej oraz z kluczowymi eksporterami surowców energetycznych, a więc USA oraz Norwegii. Podejście PiS było państwowo-centriczne i wynikało z obawy przed utratą podmiotowości Polski oraz innych państw Europy Wschodniej w relacjach z Rosją. Nośniki energii stanowiły jedynie narzędzie nierównych relacji

²¹ Stosunek do tzw. polityki klimatycznej jest w Polsce tak zróżnicowany, że kiedy jedne środowiska potępiały PiS za zbyt krytyczne podejście do zagadnień tzw. zielonego ładu, inne wskazywały na bezkrytyczną akceptację przez PiS rozwiązań forsowanych przez Komisję Europejską [przyp. red.].

politycznych. W efekcie podkreślano potrzebę zwiększenia bezpieczeństwa w oparciu o budowę nowej zasady relacji politycznych pomiędzy regionem a Rosją, które powinny opierać się na poszanowaniu integralności granic oraz swobody kształtowania polityki energetycznej. Skuteczność przyjętych działań zmierzających do zróżnicowania struktury dostaw ropy naftowej i gazu ziemnego została oceniona pozytywnie w momencie wybuchu pełnoskalowej wojny na Ukrainie w 2022 r. Polska jako jedno z nielicznych państw w Europie była przygotowana do wyeliminowania Rosji w ramach dostaw surowców energetycznych. Tym samym myśl polityczna PiS łączyła państwowo-centriczne podejście z ideą regionalnej solidarności i przekonaniem, że jedynie dzięki wspólnym działaniom opartym na narodowej suwerenności można skutecznie przeciwstawić się presji neoimperialnej polityki Rosji. W tym też kontekście bezpieczeństwo energetyczne zostało w jej ujęciu podniesione do rangi jednego z głównych filarów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa narodowego Polski w latach 2015-2023.

Opinie wyrażone w publikacji prezentują wyłącznie poglądy autora i nie mogą być utożsamiane ze stanowiskiem Instytutu Europy Środkowej.

Literatura

- Dhaka, A., 2023. *Energy realism and the return of classical geopolitics in the 21st century*, European Journal of Geopolitics, 11, pp. 5-29.
- Jachymek, J., Paruch, W., 2001. *Wstęp*, [w:] J. Jachymek, W. Paruch (red.), *Więcej niż niepodległość. Polska myśl polityczna 1918-1939*. Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 9-14.
- Karnowska, D., 2012. *Polityka zagraniczna Prawa i Sprawiedliwości w latach 2005-2011. Próba bilansu*, Nowa Polityka Wschodnia, nr 2 (3), s. 45.
- Lewandowski, A., 2013. *Rosja i jej znaczenie dla międzynarodowego bezpieczeństwa Polski w koncepcjach politycznych Prawa i Sprawiedliwości*, [w:] A. Lewandowski, W. Wohdyło, G. Radomski (red.), *Rosja w polskiej myśli politycznej XX-XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń.

Paszkowski, M., 2026. *Od zależności do suwerenności energetycznej - wizja bezpieczeństwa energetycznego w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości*, Przegląd Geopolityczny, 55, s. 77-91.

- Orzelska-Stączek, A., Czernicka, M., 2020. *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników*. Wydawnictwo Instytutu Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
- Paruch, W., 2015. *W obronie interesów narodowych i tożsamości politycznej Europy Środkowo-Wschodniej: Eurorealizm w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości*, [w:] P. Fiktus, H. Malewski, M. Marszał (red.), *Rodzinna Europa. Europejska myśl polityczno-prawna u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Paruch, W., 2021. *Realizm i wartości. Prawo i Sprawiedliwość o polityce zagranicznej*. Instytut Europy Środkowej, Lublin.
- Paszkowski M., 2015. *Specyfika badań politologicznych nad myślą polityczną w zakresie bezpieczeństwa energetycznego państwa*, Humanities and Social Sciences, nr 2 (22), s. 101-102. <https://doi.org/10.7862/rz.2015.hss.22>.
- Paszkowski M., 2017, *Polskie projekty na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego w Europie w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej*, Polityka i Społeczeństwo, nr 2(15), s. 65-81.
- Paszkowski, M., 2023. *Stanowisko Prawa i Sprawiedliwości wobec wpływu gazociągów Nord Stream 1 oraz Nord Stream 2 na bezpieczeństwo energetyczne państw Europy Środkowej*, Przegląd Zachodni, nr 3, s. 135-148.
- Pawłuszko, T., 2023. *Polityka bezpieczeństwa Polski – wnioski z badań empirycznych*, Przegląd Geopolityczny, 43, s. 49-70.
- Sanecka-Tyczyńska, J., 2018. *Racja stanu we współczesnej polskiej myśli politycznej (2001-2015)*. Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Scholl, E., 2019. *The future of shale: The US story and its implications*, <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/the-future-of-shale/> (15.07.2025).
- Sienkiewicz, M., 2016. *Koncepcja Trójmorza w polityce zagranicznej Polski po 2015 r.*, Dyplomacja i Bezpieczeństwo, nr 1(4), s. 147.
- Vitale, A., 2020. *The rebirth of economic nationalism – from neo-protectionism to the new world geo-economy*, Przegląd Geopolityczny, 34, s. 36-51.
- Wicha, T., 2021. *Absens carens. Studium o polityce zagranicznej Polski w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości (2001-2011)*. Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 326-342.

Paszkowski, M., 2026. *Od zależności do suwerenności energetycznej - wizja bezpieczeństwa energetycznego w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości*, Przegląd Geopolityczny, 55, s. 77-91.

Wilczyński, P.L., 2019. *Rywalizacja Prawa i Sprawiedliwości z Platformą Obywatelską w latach 2011-2019*, Przegląd Geopolityczny, 30, s. 115-177.

Streszczenie

Przez lata istniejąca zależność energetyczna Europy od Federacji Rosyjskiej wpływała na kształt bezpieczeństwa regionalnego. Nierówna zależność miała charakter strukturalny i wynikała z historycznych uwarunkowań politycznych (spuścizna ZSRR), infrastrukturalnych, jak i braku istnienia w bliskim otoczeniu zewnętrznym państw mogących zapewnić dostawy kluczowych surowców energetycznych. W Polsce nieliczne partie wskazywały na zagrożenie wynikające z tego typu nierównych relacji. Celem poznawczym artykułu jest interpretacja myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości w odniesieniu do oceny zależności energetycznej Europy od Federacji Rosyjskiej, a także działań na rzecz wzmocnienia regionalnego systemu bezpieczeństwa. Zgodnie z główną tezą artykułu, w okresie 2015-2023 Prawo i Sprawiedliwość prezentowało całościową wizję bezpieczeństwa energetycznego opartego na minimalizowaniu pozycji Rosji i koncentracji na działaniach na rzecz dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw surowców energetycznych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne, Federacja Rosyjska, myśl polityczna, Polska, Prawo i Sprawiedliwość.